

INGLIZ TILINI O'QITISHDA O'ZBEK MADANIYATINI HISOBGA OLISHNING AHAMIYATI.

Yuldasheva Nilufar Odilovna

Academia International school

ingliz tili o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada ingliz tilini o'qitishda o'zbek madaniyatini hisobga olishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Til va madaniyat o'zaro bog'liq hodisa sifatida qaralib, o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda milliy madaniyatga tayangan holda yondashuvning afzalliklari ko'rsatib beriladi. O'zbek madaniyatiga xos bo'lgan hurmat, iboraviylik, kollektivizm kabi xususiyatlar ingliz tilidagi muloqot uslublari bilan qiyoslanadi. Tadqiqotda madaniy kontekstli matnlar, rolli o'yinlar, refleksiya va madaniyatlararo tahlil kabi metodlar orqali til o'rgatish samaradorligini oshirish yo'llari taklif etiladi. Xulosa sifatida, o'zbek madaniyatini hisobga olgan holda ingliz tilini o'rgatish o'quvchilarning motivatsiyasini kuchaytiradi, madaniyatlararo muloqotga tayyorlaydi va til o'zlashtirish jarayonini chuqurlashtiradi.

Kalit so'zlar: lingvokulturologiya, ingliz tili, o'zbek madaniyati, kommunikativ kompetensiya, madaniyatlararo muloqot, til o'rgatish metodikasi, refleksiya, rolli o'yinlar, madaniy tafovut, motivatsiya

Globalizatsiya jarayonida ingliz tili xalqaro aloqa, ta'lim, fan va texnologiya sohalarida yetakchi mavqega ega bo'lib bormoqda. Shu sababli, ingliz tilini o'rganish va o'rgatish bugungi kunda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Biroq, tilni samarali o'rgatish uchun nafaqat grammatik va leksik bilimlar, balki o'quvchining madaniy konteksti, ya'ni milliy mentaliteti, qadriyatlar va ijtimoiy tajribasi ham hisobga olinishi zarur. Ayniqsa, o'zbek tilida so'zlashuvchi o'quvchilar uchun ingliz tilini o'rganish jarayonida o'z ona madaniyatiga tayangan holda yondashuv samaradorlikni oshiradi.

Lingvokultural yondashuv tilni o'rgatishda til va madaniyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni asosiy mezon sifatida oladi. Til — bu nafaqat aloqa vositasi, balki madaniyatni ifodalovchi, uni saqlovchi va uzatuvchi vositadir. Shu bois, tilni o'rganish — bu madaniyatni o'rganishdir.

Dell Hymes tomonidan ilgari surilgan “kommunikativ kompetensiya” tushunchasi til bilimini ijtimoiy kontekstda to'g'ri qo'llay olishni o'z ichiga oladi. Claire Kramsch esa til o'rganish jarayonida madaniyatlararo tafovutlarni anglash va ularga moslashish zarurligini ta'kidlaydi James Paul Gee fikricha, til “diskurs hamjamiyatlari”da shakllanadi, ya'ni tilni o'zlashtirish ijtimoiy guruhlar doirasida yuz beradi

O'zbek madaniyati qadimiy tarixga ega bo'lib, unda quyidagi jihatlar ajralib turadi:

hurmat va ehtirom: kattalarga, mehmonlarga, ustozlarga nisbatan hurmat madaniyatning ajralmas qismidir.

kollektivizm: oila, jamoa va mahalla tushunchalari kuchli.

noverbal muloqot: imo-ishora, tana tili, ohang orqali ko'p ma'lumot uzatiladi.

kinoya va iboraviylik: nutqda ko'p hollarda bevosita emas, bilvosita ifodalar ishlatiladi.

Bu xususiyatlar ingliz tilini o'rganishda muayyan madaniy to'siqlar yoki tushunmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Shu sababli, o'qituvchi bu tafovutlarni hisobga olib, o'zbek madaniyatiga mos metodik yondashuvni tanlashi lozim.

Ingliz tilini o'qitishda o'zbek madaniyatini hisobga olishning afzalliklari ichida

Madaniy tafovutlarni anglash. O'quvchilar ingliz tilidagi iboralar, hazillar, metaforalarni o'z madaniy tajribasi bilan solishtirib o'rganadi. Bu esa ularning tilga nisbatan qiziqishini oshiradi.

Kommunikativ kompetensiyaning rivojlantirish. O'zbek tilidagi muloqot uslublari bilan ingliz tilidagi muloqot uslublarini qiyoslash orqali o'quvchilar ijtimoiy kontekstda to'g'ri gapirishni o'rganadilar.

Motivatsiyani oshirish. O'zbek madaniyatiga oid mavzular asosida tuzilgan topshiriqlar o'quvchilarning shaxsiy tajribasiga yaqin bo'lib, ularni faol ishtirok etishga undaydi.

Ingliz tilini o'qitishda quyidagilardan foydalanish mumkin:

Madaniy kontekstli matnlar

O'zbekona mavzular (to'y, mehmondo'stlik, Navro'z, mahalla hayoti) ingliz tilida yoritilgan matnlar orqali o'quvchilar o'z madaniyatini boshqa til vositasida ifodalashni o'rganadilar.

Rolli o'yinlar

O'zbek madaniyatiga xos vaziyatlar (mehmon kutish, salomlashuv, sovg'a berish) ingliz tilida rolli o'yinlar orqali mashq qilinadi.

Madaniyatlararo solishtirma tahlil

Masalan, o'zbek va ingliz tilidagi salomlashuv uslublari, bayramlar, oilaviy munosabatlar solishtirilib, o'quvchilarda madaniyatlararo tafakkur shakllantiriladi.

Refleksiya va muhokama

O'quvchilardan o'z madaniy tajribasini ingliz tilida ifodalash so'raladi. Bu orqali ularning tilga nisbatan ishonchi ortadi.

Ingliz tilini o'qitishda o'zbek madaniyatini hisobga olish o'quvchilarning tilga bo'lgan munosabatini ijobiy tomonga o'zgartiradi, ularning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantiradi va madaniyatlararo muloqotga tayyorlaydi. Bu yondashuv nafaqat til o'rganishni osonlashtiradi, balki o'quvchining shaxsiy va madaniy identitetini ham mustahkamlaydi.

Tilni o'rganish jarayonida o'quvchi nafaqat yangi so'z va grammatik qoidalarni o'zlashtiradi, balki boshqa madaniyat vakillari bilan muloqot qilishga tayyorlanadi. Shu bois, ingliz tilini o'qitishda o'zbek madaniyatini hisobga olish o'quvchining shaxsiy identitetini saqlagan holda global muloqotga kirishishiga imkon yaratadi. Madaniy tafovutlar til o'rganishda to'siq emas, balki imkoniyatdir. O'zbek madaniyatiga xos bo'lgan hurmat, kinoya, iboraviylik kabi nutq xususiyatlari ingliz tilidagi to'g'ridan-to'g'ri muloqot uslublari bilan solishtirilganda o'quvchiga madaniyatlararo tafakkur shakllantirish imkonini

beradi. O'zbek madaniyatiga tayangan holda o'qitish motivatsiyani oshiradi. O'quvchilar o'z hayot tajribasi bilan bog'liq mavzularni ingliz tilida muhokama qilish orqali tilga nisbatan qiziqish va ishonch hosil qiladilar. Bu esa ularning til o'zlashtirish jarayonini tezlashtiradi. O'qituvchining madaniyatlararo kompetensiyasi muhim omildir. Ingliz tilini o'rgatadigan pedagog o'zbek madaniyatini chuqur anglagan bo'lishi, o'quvchilarning madaniy ehtiyojlarini hisobga olgan holda metodik yondashuvni tanlashi zarur. Lingvokultural yondashuv til o'rgatish metodikasini boyitadi. An'anaviy grammatika markazli yondashuvdan farqli ravishda, madaniy kontekstga asoslangan mashqlar, rolli o'yinlar, madaniyatlararo solishtirma tahlillar o'quvchilarni faol muloqotga jalb qiladi. Kelajakda til o'qitishda lokal madaniyatni integratsiyalash zarur bo'ladi. Global til sifatida ingliz tilini o'rganish jarayonida milliy madaniyatni inkor etmasdan, balki uni til o'rgatish vositasiga aylantirish — zamonaviy ta'limning muhim yo'nalishidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hymes D. On Communicative Competence // Pride J.B., Holmes J. (Eds.). *Sociolinguistics*. – Harmondsworth: Penguin Books, 1972. – B. 269–293.
2. Kramsch C. *Language and Culture*. – Oxford: Oxford University Press, 1998. – 128 b.
3. Gee J.P. *Social Linguistics and Literacies: Ideology in Discourses*. – London: Routledge, 2015. – 256 b.
4. Krashen S. *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. – Oxford: Pergamon, 1982. – 202 b.
5. Toshmatov A.X. Audiovizual vositalar yordamida talaffuz va eshitish ko'nikmalarini rivojlantirish // *Til o'rgatish metodikasi*. – Toshkent, 2022. – №3. – B. 58–61.
6. Karimova N.Z. Ikki tillilik sharoitida madaniy tafovutlarni hisobga olish zarurati // *Pedagogik izlanishlar*. – Toshkent, 2021. – №2. – B. 73–76.
7. [NamDU maqolasi: Ingliz tilini o'rgatishda madaniyatlararo muloqot](<https://namdu.uz/media/Books/pdf/2024/06/28/NamDU-ARM->